

actiz
organisatie van zorgondernemers

NOOM
Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten

Conferentie 'IN DIALOOG'

**De gevolgen van de pakketmaatregelen AWBZ
voor dagopvangprojecten voor ouderen**

15 april 2010

IN DIALOOG....

Op 15 april 2010 heeft Actiz, de brancheorganisatie voor zorgondernemers, in samenwerking met CSO (de koepel voor ouderenorganisaties) en NOOM (Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten) een conferentie georganiseerd over de gevolgen van de AWBZ pakketmaatregelen voor de dagopvangprojecten voor ouderen.

Deze pakketmaatregelen zijn met ingang van januari 2009 van kracht geworden, met als doel om de sterke groei in de AWBZ terug te dringen. Vooral bij de toegang tot begeleiding is sprake van een veel strengere afbakening. De verscherpte indicatieregels hebben vergaande consequenties voor mensen met lichte beperkingen. Tevens is ook de begeleiding weggevallen op het gebied van maatschappelijke participatie. Onderzoek heeft aangetoond dat om diverse redenen de oudere migranten onevenredig hard getroffen worden door de veranderingen, in vergelijking met ouderen die in Nederland zijn geboren.

De conferentie bood de mogelijkheid aan de circa 100 aanwezige bezoekers, afkomstig van uiteenlopende organisaties en gemeenten, om met elkaar in dialoog te gaan over de precieze consequenties van de maatregelen en mogelijke oplossingen. Hierbij werd expliciet aandacht besteed aan de positie van oudere migranten.

De conferentie vond plaats bij stichting Humanitas in Rotterdam, te midden van de diverse leefvormen, woongroepen en dagopvangprojecten binnen het complex aan de Bergweg. De dag begon met een bezoek aan deze dagopvangprojecten, waar ouderen van Marokkaanse, Turkse, Hindoestaanse, Surinaamse en Nederlandse afkomst meerdere dagen per week samen komen. Tevens werd een bezoek gebracht aan het nieuwe Thuiszorgmuseum met een collectie van gebruiksvoorwerpen en materiaal uit de vorige eeuw. De rondleiding werd gecombineerd met een exotische lunch.

Bezoek aan de Surinaamse dagopvang in Humanitas

André Jager, directeur van Humanitas Bergweg, opende de conferentie met de boodschap aan alle deelnemers om zich te laten inspireren door de goede voorbeelden en om met elkaar tot creatieve ideeën en oplossingen te komen. Dagvoorzitter was drs. Godelieve van Heteren, zij is kamerlid geweest voor de PvdA, directeur van ontwikkelingshulporganisatie Cordaid en sinds vorig jaar kwartiermaker voor het Global Health initiatief van de Erasmus Universiteit. Het inhoudelijke programma begon met een verkenning van de huidige situatie betreffende de

dagopvangprojecten. Vervolgens hebben enkele gemeenten hun oplossingen gepresenteerd en tot slot zijn de deelnemers met elkaar in dialoog gegaan over deze voorbeelden en andere mogelijkheden.

Cliëntenmonitor AWBZ

Wim van Minnen, directeur van de koepel van ouderenorganisaties CSO, presenteerde de resultaten van de Cliëntenmonitor AWBZ. Ondanks eerdere beloften vanuit de politiek om de AWBZ niet te veranderen, hebben toch een aantal wijzigingen plaats gevonden, zoals het vervallen van begeleiding voor lichte beperkingen en maatschappelijke participatie en de invoering van zorgzwaartepakketten. De Cliëntenmonitor AWBZ is opgezet om zicht te houden op deze veranderingen. Langs verschillende wegen, zoals door het opzetten van meldacties, is door de zeven deelnemende organisaties informatie verzameld om de gevolgen van de maatregelen zichtbaar te maken.

CIZ cijfers laten zien dat één derde van de cliënten door de herindicaties er op achteruit is gegaan. Van de ouderen die hebben meegedaan aan de meldacties van de Cliëntenmonitor, heeft 70% aangegeven dat ze minder begeleiding ontvangen.

Vooraf de gevolgen voor de dagopvang lijken groot te zijn.

Voorbeeld van een binnengekomen melding:

“Mijn moeder is bijna 90 jaar, lichamelijk mankeert ze van alles. Het vaste programma en contacten met leeftijdgenoten pepen haar op... Dit is echt een vreselijke domper voor mijn moeder..”

Verskillende knelpunten kunnen door deze situaties ontstaan, zoals ouderen die thuis vereenzamen of partners die teveel belast worden. Een ander signaal dat naar voren kwam in de monitor, is dat ouderen bij het wegvallen van de indicatie elders op zoek gaan naar compensatie. Vooral de huisarts wordt hierdoor vaker bezocht, maar ook binnen de eigen kring wordt naar oplossingen gezocht.

Wim van Minnen

Op basis van deze uitkomsten werden door dhr. Van Minnen enkele adviezen geformuleerd, over hoe deze zorgelijke situatie verbeterd kan worden. Hij benadrukte dat door het nemen van pakketmaatregelen de vraag zelf niet verdwijnt. Daarom zal de wijze van indicatiestelling aangepast moeten worden. Daarnaast is het nodig dat het beleid op enkele punten bijgesteld

wordt, bijvoorbeeld wanneer het licht dementerende ouderen betreft. Tot slot sprak hij het belang uit dat mensen vooral moeten meebewegen met de huidige ontwikkelingen. Dit betekent dat de WMO, die op dit gebied veel potentie heeft, als voertuig zal moeten dienen om het welzijn van ouderen en gehandicapten te bevorderen.

De Kunst van ‘samen leven’

Ook Freddy May, coördinator van het NOOM, besprak de gevolgen van de pakketmaatregelen, maar ditmaal met de focus op de specifieke gevolgen voor oudere migranten. Dhr. May constateerde dat met name de oudere migranten onevenredig hard worden getroffen door de herindicaties. Onder de Nederlandse deelnemers verliest 34% de indicatie voor dagverzorging, maar uit cijfers van het onderzoek ‘Samen uit, samen thuis’, dat is uitgevoerd door CSO en NOOM in het kader van de Cliëntenmonitor, blijkt dat bij de oudere migranten dit percentage op 54% ligt. Dit zorgt ervoor dat veel van deze ouderen worden verstoken van de benodigde professionele hulp.

Maar er zijn meer gevolgen. Ten eerste heeft de cultuurspecifieke dagopvang een bijzondere betekenis voor oudere migranten. Het levert niet alleen een belangrijke bijdrage aan de gezondheid en het welzijn van de ouderen, de dagopvang fungeert als het ware ook als toegangspoort tot de reguliere zorg- en welzijnsvoorzieningen. Het vormt daarmee het vangnet voor een van de meest kwetsbare groepen in de samenleving. Ook voor de mantelzorgers is dagopvang van belang, omdat het hun de onmisbare ruimte en rust kan geven om naast de zorgtaken ook aan andere zaken toe te komen. Het wegvallen van deze indicatie kan dus de nodige spanningen binnen families veroorzaken. Ten slotte zijn ook enkele nadelige effecten zichtbaar bij zorginstellingen, omdat het interculturalisatieproces waar velen net aan waren begonnen nu stagneert. De cliënten verdwijnen uit beeld en het verlenen van preventieve zorg is niet meer mogelijk.

Freddy May

Dhr. May gaf aan dat de afbouw van de AWBZ niet is samen gegaan met de opbouw van de WMO en dat tot op heden een planmatige aanpak voor het ontwikkelen van alternatieven nog op veel plaatsen ontbreekt. Daarom geeft ook hij aan dat de werkwijzen omtrent het indiceren moeten worden bijgesteld. Van belang hierbij is allereerst verdieping in de problematiek van oudere migranten, maar ook het voeren van persoonlijke gesprekken in plaats van telefonisch indiceren is noodzakelijk.

Er is een taak weggelegd voor zorginstellingen, die kunnen investeren in de oudere migrant als nieuwe klant. Maar ook gemeenten kunnen een belangrijke rol spelen. “*Zorg moet een verantwoordelijkheid zijn van de hele samenleving*”, constateerde dhr. May. Hoe dit eruit kan zien in de praktijk bleek uit de presentaties van drie goede voorbeelden, die tonen hoe op lokaal niveau oplossingen geïnitieerd kunnen worden.

Drie voorbeelden van oplossingen

Projectleiders en wethouders presenteerden gezamenlijk een aantal goede voorbeelden van de oplossingen die in hun gemeenten mogelijk zijn gemaakt. Bij alle drie presentaties werd nadrukkelijk aandacht besteed aan de keuzes die zijn gemaakt en de valkuilen waarop gelet moet worden.

Dagvoorziening in gemeente Peel en Maas

In Peel en Maas is in 2005 een integrale dagvoorziening opgezet, waar zowel mensen met als mensen zonder indicatie deelnemen aan dezelfde groep. Bijzonder aan de aanpak is dat zowel de opzet van de dagvoorziening als de uitvoering van het project in handen is van het dorp zelf. Dit betekent dat bij de directe uitvoering veel vrijwilligers betrokken zijn en dat alleen professionele zorg wordt ingeschakeld wanneer dit nodig is. Deze efficiënte aanpak biedt de mogelijkheid voor mensen zonder indicatie om ook deel te nemen aan het project. De presentatie had een duidelijke boodschap, namelijk dat een gemeenschap zelf de nodige verandering kan brengen. Wanneer gemeenten de ruimte bieden kunnen de mensen zelf met oplossingen komen. De kunst is om gebruik te maken van de deskundigheid die al aanwezig is in de wijk.

Dagopvang in gemeente Zuidplas

Dit project is gestart in 2007, in een Molukse wijk in het dorp Moordrecht. In deze wijk is een ouderenhuis opgezet, genaamd “Rumah Orang Tua Tua”. Dit ouderenhuis fungeert als dagopvang voor Molukse ouderen uit de omgeving, een groep die dreigde te vereenzamen. Net zoals in Peel en Maas zijn zowel ouderen die een indicatie hebben als de ouderen zonder indicatie welkom en spelen ook hier vrijwilligers een centrale rol in de uitvoering van het project. Maar ook de gemeente en wethouder hebben een belangrijke taak. Zij delen de verantwoordelijkheid van het project en huren het huis in de wijk. Voor een periode van vijf jaar is de financiering uit de Wmo gegarandeerd. Het ouderenhuis zorgt ervoor dat de ouderen elkaar kunnen ontmoeten en weer onder de mensen komen. Het draagt bij aan de sociale samenhang binnen de Molukse wijk. Naast de ouderen kunnen ook de mantelzorgers en vrijwilligers in het huis terecht voor informatie en advies.

Wethouder Jan Verbeek van gemeente Zuidplas

Inloop dagopvangproject in Rotterdam

Het dagopvangproject “Bribi nanga Blesi” is specifiek bedoeld voor Surinaamse senioren. Het is een laagdrempelige ontmoetingsplek waar de ouderen zich thuis kunnen voelen. Ook bij dit project zijn het tegengaan van vereenzaming en het ontlasten van mantelzorgers belangrijke doelstellingen. Het project is een samenwerkingsverband tussen stichting Humanitas, die de ruimte beschikbaar stelt, en de Surinaamse vrijwilligersorganisatie stichting Prefuru. Door deze samenwerking blijft ook de mogelijkheid bestaan om mensen zonder indicatie te bedienen. Zoals bij de andere projecten wordt ook dit project mogelijk gemaakt door de vele vrijwilligers. Zorgmedewerkers worden alleen ingezet op momenten dat dit nodig is. Een belangrijke boodschap tijdens de presentatie was dat de kwaliteiten van ouderen niet onderschat moeten worden. Deze moeten juist gestimuleerd en benut worden.

In dialoog

De drie initiatieven maakten duidelijk hoe belangrijk het is om ‘outside the box’ te denken. De discussie die op de presentaties volgden stond dan ook in het teken van slimme en creatieve manieren zoeken om de dreigende zorgvershraling tegen te gaan. Drs. Godelieve van Heteren leidde de discussie tussen de zorgaanbieders, de gemeenten en de vertegenwoordigers van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) en zelforganisaties van migranten.

Allereerst werd mw. Klarenbeek, van het **Ministerie van VWS** om een reactie gevraagd op de presentaties. Zij merkte op hoe positief de sfeer was, ondanks het feit dat de pakketmaatregelen toch een zware maatregel zijn. Ze vertelde dat het ministerie het belangrijk vindt om de gevolgen goed te monitoren. Daarom heeft er ook veel overleg plaats gevonden op lokaal niveau, om de ontwikkelingen in de gemeenten te kunnen volgen. Mw. Klarenbeek maakte duidelijk dat er geen sprake is van het mogelijk terugdraaien van de pakketmaatregelen.

Mw. Regouw, van de **VNG** viel het vooral op dat de drie goede voorbeelden een andere invalshoek hebben gekozen dan gebruikelijk, door het belang van vrijwilligers te benadrukken. Deze aanpak, het inzetten van vrijwilligers en het beperken van de professionele zorg, past naar haar mening goed bij de invalshoek van de WMO. Volgens haar is het nog een uitdaging voor veel gemeenten om dergelijke initiatieven te organiseren met de lokale organisaties. Het invoeren van de pakketmaatregelen verliep in een zeer kort tijdsbestek, waardoor de meeste gemeenten zich hier niet goed op konden voorbereiden. Mw. Regouw verzekerde de aanwezigen dat de gemeenten op dit moment beter in kaart hebben om welke personen het gaat en dat er nieuw beleid wordt ontwikkeld.

Inzetten van vrijwilligers

Uit de zaal kwamen vele reacties op de stelling dat meer vrijwilligers ingezet moeten worden bij het organiseren van oplossingen. Zo kwamen enkele kritiekpunten naar voren, zoals dat er soms veel bereidwillige vrijwilligers beschikbaar zijn, maar dat deze mensen vaak zelf al genoeg problemen hebben, waardoor zorginstellingen hier liever niet voor kiezen. Ook werd door deelnemers benadrukt dat het belang van beroepskrachten niet onderschat moet worden, zij kunnen bijvoorbeeld de continuïteit van zorg waarborgen, hetgeen vrijwilligers niet altijd kunnen bieden. Daarnaast beschikken professionals over de deskundigheid om dingen vroegtijdig te signaleren. Ondanks deze kritische opmerkingen werd ook aangegeven dat er nog veel 'rek' zit in vrijwilligers. Al is misschien een mentaliteitsverandering nodig om ervoor te zorgen dat iedereen zijn steentje gaat bijdragen.

Vanuit de zaal kwam ook de vraag op of de betaalde banen in de zorg, en dan met name de banen voor allochtone medewerkers, in de toekomst nog wel kunnen bestaan wanneer de nadruk nog meer gelegd wordt op het inzetten van vrijwilligers. De wethouder uit Peel en Maas reageerde hierop met de constatering dat betaalde banen in de zorg altijd nodig zullen

blijven, maar dan alleen op de momenten wanneer het echt gaat om zorg. Bij mensen met andere problematiek, zoals vereenzaming, ligt wellicht de verantwoordelijkheid minder bij de professionals maar meer bij ons allen. Dhr. Koster, directeur van **Actiz**, voegde hieraan toe dat in de toekomst vele handen aan het bed nodig zullen zijn door de verwachte stijging van het aantal chronisch zieken. Professionals zullen altijd nodig blijven, maar zij zullen ingezet moeten worden daar waar de zorg het meeste nodig is. Tevens is het volgens dhr. Koster van belang om mantelzorgers te ondersteunen, zodat zij langer hun zorg kunnen leveren en niet overbelast raken.

Het indiceren van oudere migranten

Naast de rol van vrijwilligers werd ook veel gediscussieerd over de werkwijzen rondom het indiceren, met name wanneer het oudere migranten betreft. Mw. Vijzelman van het **CIZ** reageerde op de kritiek betreffende de wijze van indiceren bij deze laatste groep. Zij gaf aan dat het CIZ graag wil werken aan mogelijke verbeteringen wat betreft de benadering van deze ouderen. Zo is het CIZ ondermeer van plan om de huidige opleidingen van de indicatiestellers aan te passen, zodat deze meer basiskennis in huis hebben. De verwachting is dat hierdoor de communicatie beter zal verlopen. Dhr. May voegde hieraan toe al in gesprek te zijn met het CIZ over het bijbrengen van meer kennis betreffende culturele achtergronden en taboes, zodat indicatiestellers met een andere bril kunnen kijken naar de situatie.

Uit het publiek kwam de vraag waarom er geen aparte indicatiecriteria worden toegekend aan multiculturele zorgvragers. Één aanwezige gaf aan dat bij de huidige indicaties geen rekening gehouden wordt met zaken als het netwerk van deze zorgvrager, de beheersing van de Nederlandse taal en de gescheiden leefwereld van mannen en vrouwen. Ook klonk verontwaardiging vanuit de zaal over situaties waarin mensen zes jaar lang bij de dagopvang zaten maar hiervoor geen herindicatie hebben gekregen. Dit zorgt ervoor dat bij deze mensen het hele dagritme is verstoord. Mw. Vijzelman legde uit dat het CIZ indiceert volgens de beleidsregels die ontwikkeld zijn door het ministerie van VWS en dus niet verantwoordelijk is voor de inhoud van dit beleid. Wel kan iets gedaan worden aan de wijze van indiceren. Ook moet duidelijk zijn voor mensen hoe je de juiste vraag stelt aan het CIZ en wie dit moet doen. Over deze zaken is het CIZ op dit moment in gesprek met het NOOM en andere organisaties, om te bekijken welke verbeteringen mogelijk zijn.

Wat kan op lokaal niveau worden gedaan?

De dialoog werd afgerond met de vraag aan het publiek welk advies zij hadden om de besproken punten op te pakken, met name op het lokale niveau. Vanuit de reacties van de deelnemers kon opgemaakt worden dat het noodzakelijk is om het hele maatschappelijke veld bij de situatie te betrekken. Dus niet alleen de professionals, maar juist ook de vrijwilligers. Meerdere mensen merkten op dat er meer vrijwilligers geworven moeten worden, vanuit alle lagen van de samenleving. Deze vrijwilligers en de informele netwerken moeten benaderd worden als een serieuze partner. Hierbij werd ook opgemerkt dat een goede vergoeding en waardering van vrijwilligers erg belangrijk is. Verder kwam de vraag naar voren of gemeenten en WMO-raden richtlijnen krijgen voor het toekennen van WMO gelden, die het inzetten van vrijwilligers zouden kunnen faciliteren. Een ander punt was de rol van woningbouwcorporaties, die wellicht kunnen ondersteunen en faciliteren in het creëren van ruimtes. Ten slotte werd nogmaals benadrukt dat de buurt betrokken moet worden bij het zoeken naar oplossingen. Een goede aanpak is om de vrijwilligers en professionals te laten samenwerken.

Dhr. Koster, directeur van Actiz, vatte de discussie samen met de boodschap dat mensen elkaar meer zullen moeten aanspreken en ook zelf moeten kijken naar welke bijdrage ze kunnen leveren. Zo kunnen mensen in samenwerking met de professionals de groeiende zorgvraag opvangen. Maar hiervoor is van belang dat gedacht wordt vanuit oplossingen, met veel creativiteit en 'ondeugend' ondernemerschap. Ter afsluiting wenste dhr. Koster de aanwezigen veel uitwisseling van ideeën toe. Hier werd direct gehoor aan gegeven, na afloop is door de deelnemers nog lange tijd genetwerkt.

Colofon

Actiz

Postbus 8258
3503 RG Utrecht
E info@actiz.nl
T (030) 273 93 93
W www.actiz.nl

Contactpersoon:

Veronique Tubée
E v.tubee@actiz.nl
T (030) 273 96 93

CSO

Postbus 2069
3500 GB Utrecht
E cso@ouderenorganisaties.nl
T (030) 276 99 85
W www.ouderenorganisaties.nl

Contactpersoon:

Wim van Minnen
E W.vanMinnen@ouderenorganisaties.nl
T (030) 276 99 85

NOOM

Postbus 2069
3500 GB Utrecht
W www.netwerknoom.nl

Contactpersoon:

Freddy May
E may@netwerknoom.nl
T (06) 53 55 48 18

Tekst verslag: Anne van Middelaar, NOOM
Foto's: Fusum Ghebreslasie, Humanitas

Utrecht, juni 2010